

ממינסק לירושלים

אברהם אטינגר

ממינסק לירושלים

מסעי ארון הקודש
של ה'נחלת דוד'

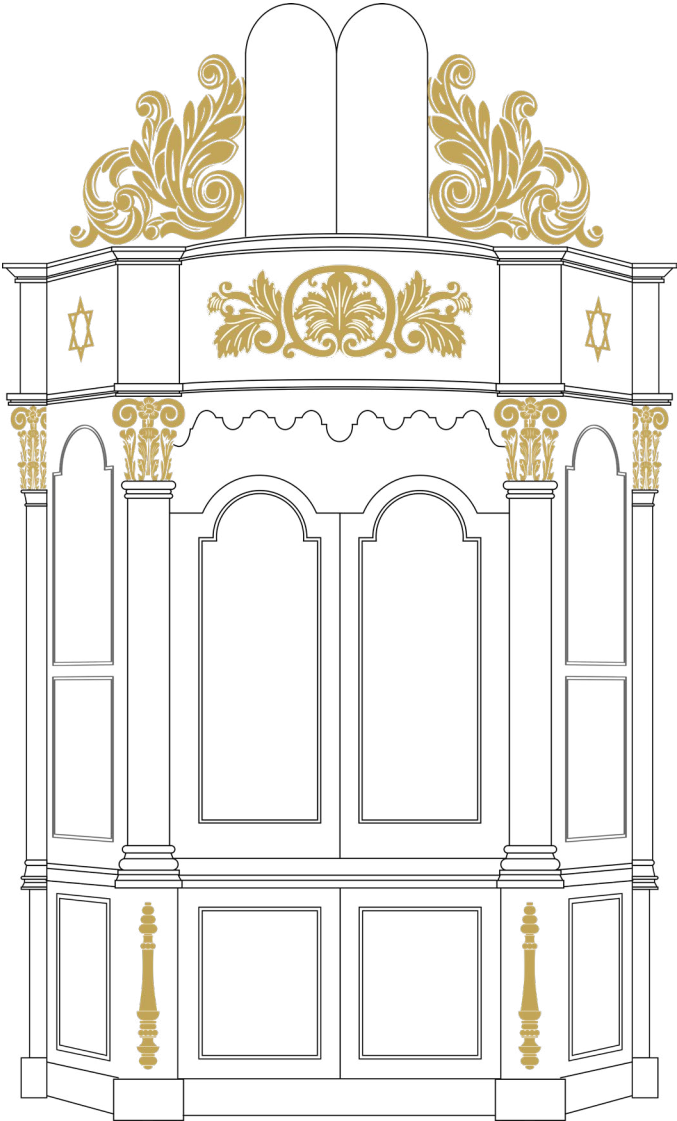
אברהם אטינגר

לעילוי נשמת
ר' לוי יצחק
בן ר' שלמה זלמן ז"ל
רחמני

מאמין בחי עולמים
מבוני הארץ ולוחמי חירותה

דור שביעי לסבו הגדול
רבי לוי יצחק מברדיטשב זיע"א
בדרכו הלך לאהוב את ישראל,
לרדוף צדקה ולעשות חסד
עם הכלל ועם הפרט

נפטר כ"ז בסיון תש"ף
תנצב"ה

ברכתו של הרב דב ביגון - ראש מכון מאיר

בס"ד אייר תשפ"ב

לכבוד הרב אברהם אטינגר שליט"א
ולמשפחת רחמני היקרה,

נפלה לידכם זכות מיוחדת להכניס לבית המדרש במכון מאיר את ארון הקודש שבנה אחד מגדולי ישראל בדורות האחרונים, הרב דוד טביל זצ"ל, תלמיד ר' חיים מוולוז'ין זצ"ל ורבה של העיר מינסק, בעל ה'נחלת דוד' הנלמד בעולם הישיבות.

בהתייחסו לנושא המחלוקת בעם ישראל, כותב ה'נחלת דוד':
"עוון המחלוקת ופירוד הלבבות ההווה בין אנשי האומה הישראלית, הוא עצם הכפירה כמו כן באחדותו יתברך שמו. כי שורש אחדותו ית"ש הוא מחייב שיהיה כלליות העם הקדוש הישראלי, מתאחדים יחד באהבה ואחוזה ורעות אגודים יחד, צמודים כאיש אחד מבלי שום פירוד... כי אחדות העם הקדוש הישראלי היא מעידה על אחדותו ית"ש". בית דוד דרוש¹

ואכן ארון הקודש משרה אירה של קדושה על בית המדרש ועל הלומדים בו, המתקרבים לאבינו שבשמים בדרכו של הארון הכהן האוהב שלום, רודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

סיפור הבאתו של הארון למכון מאיר בדרך מופלאה, רצוף בהשגחה מיוחדת, ראוי לפירסום, וכן דרך שיחזורו המיוחדת שנעשתה בעזרתה של משפחת רחמני הנדיבה.

ועל זאת יבורך הרב אברהם אטינגר שליט"א שטרח ופעל במסירות להבאתו של הארון לבית מדרשנו, ולתהליך שיקומו, ומשפחת רחמני על נדיבות ליבה.

תבורכו מן השמים בברכה המשולשת
באהבה - בכל מכל כל.
דב ביגון

ארון הקודש של ה'נחלת דוד' ממיינסק זצ"ל פנים חדשות באו לכאן

הפתק ופישרו

באחד מימי החנוכה תשס"א קרא לי צביקה ארזי מנכ"ל מכון מאיר ומסר לי פתק שקיבל ממאן-דהו ובו מספר טלפון.

"זה בשבילך" אמר לי בנימה מבודחת, "אתה הרי חובב עתיקות, מישהו רוצה לעניין אותנו בארון קודש ישן לבית המדרש החדש שלנו. תבדוק בבקשה אם יש בזה ממש."

באותה שעה היה בית המדרש החדש בתהליך בנייה, ועדיין היינו רחוקים מן השלב של תכנון הפנים וממחשבה על ארון קודש עתידי, ולמרות זאת הזדרזתי לפעול. מונע מסקרנות וממחשבה על הפתעה שאולי מחכה לנו, התקשרתי ללא דיחוי למוסר הפתק, "עובר לעשייתו".

מן העבר השני ענה לי קול צעיר שהזדהה בשם ניר לזין. בהתלהבות סיפר הצעיר על ארון קודש ישן שנמצא בחזקתה של משפחת אמו מוותיקות ירושלים, ושלדעתו נוכל לקבלו אם יתאים לצרכינו.

הוא גם הדריך אותי אל הכתובת שבה נמצא הארון, בשכונת אבן יהושע הסמוכה למאה שערים, בבניין שבו פעל בעבר בית חינוך לבנות אלטשולר. בבית ספר זה שייסד וניהל הרב והמחנך ר' דוד יצחק אלטשולר, סב אמו של הדובר, שכן בית כנסת שהקים ר' דוד יצחק וקראו "בית כנסת השחר" על שם בנו, שאול חיים רפאל, שנפטר בצעירותו. בית הכנסת ובו ארון הקודש המדובר שרת את אנשי הסביבה ולפני שנים רבות נסגר בית הספר ואיתו גם בית הכנסת של הסבא. מאז נשאר ארון הקודש במקומו, מחכה לגאולתו.

"כיום נמצא הבניין בבעלות חסידות קרלין ובו בית ספר לבנות דוברות יידיש", המשיך הצעיר, וסימן נתן לי: "כולו מוקף בגדר גבוהה ואטומה. תוכל להיכנס בשער הבניין, עלה לקומה ב', פתח את דלת הברזל שמוקף, ושם נמצא הארון".

ביקור ראשון - מבוכה

סקרנותי, כאמור, גברה וכבר בצהרי אותו יום שמתי פעמיי לשכונת אבן יהושע, המוכרת לי בהיותה נמצאת בקרבת השכונה שבה גדלתי. זיהיתי ללא קושי את המבנה, ובצעדים מהוססים נכנסתי אל החצר וממנה אל הבניין פנימה. להפתעת המקום היה ריק מאדם. עליתי לקומה השנייה, מולי דלת הברזל, ובשקט בשקט פתחתי אותה.

לפניי התגלה מעין מחסן המוקף מכל צדדיו במדפי מתכת עמוסי ספרים, ומאחוריהם בצמוד לקיר מסתתר ארון קודש - בודד, מאובק, נראה כמי שנשכח מלב, וממתין לגואל. האומנם זהו הארון?!

באין אפשרות לגשת אל הארון גופו מפאת המדפים החוצצים, עמדתי ממרחק מה, מתבונן מבעד המדפים, מנסה לקלוט ממראהו את אשר ניתן, ומהרהר לעצמי: ישן ועתיק רואה אני כאן, אבל יופי מיוחד - מסופקני. מראה מעורר התלהבות אינני מזהה כאן, וכך, לאחר מבט ספקני נוסף, עזבתי בתחושת אכזבה, קרוב מאוד לוותר על הרעיון. אלא שכנגד הרהור זה, צף ועלה קול פנימי שעצר בעדי וקרא: אל תוותר! המתן! וכמציית לצו הפנימי המשכתי לבדוק ולחקור...

ובאמת, באותה שעה היה הנסתר רב על הגלוי, ואי אפשר היה כלל להעריך את גודל המציאה הממתינה לנו.

מנקודת התחלה עמומה זו, ובתהליך ארוך מאתגר ומלא עניין, הלך והתגלה האוצר, כשבסופו, ניצב במלוא הדרו ככותל המזרח של בית המדרש במכון מאיר בירושלים, בדמות ארון הקודש של שר וגדול בישראל, בעל

ה'נחלת דוד' ר' דוד טביל ממינסק זצ"ל, פה שלישי לגאון ר' אליהו מוילנא.

כאמור לעיל, מכח הצו הפנימי המשכתי בתהליך הבדיקה, מתוך ערפול מוחלט. כצעד ראשון באתי בדברים עם כמה ממשפחות יורשי הרב דוד אלטשולר בעלי הזכות על הארון, גם כדי לקבל הסכמתם להעברת הארון למכון מאיר אם וכאשר נגיע לכך, וגם כדי לבקשם - אם יוכלו - להורות למחזיקים בבניין לפנות את המדפים המונעים את הגישה אל הארון.

ביקור שני - ההתלבטות גדלה

מילוי בקשתנו על שני חלקיה, ארך כחודש ימים, עד שנפתחה בפנינו דרך הגישה הישירה אל הארון, והפעם באופן גלוי וברשות.

ועתה, כששבתי בשנית אל הארון לבודקו מקרוב - למששו, להציץ לתוכו ולהתרשם מכל פרטיו, רציתי לקוות שבזאת הפעם אגלה נתונים חדשים שיטו לטובה את ההתרשמות הקודמת.

כך קיוויתי, אך לא כך היה.

ארון הקודש מונח בקרן זווית מחכה לגאולתו

במפגש שני זה לא רק שלא הוקל לי אלא התחושה הקשה אף התעצמה: מצבו של הארון עגום. מראהו קודר. כולו צבוע בצבע שחור המכסה את המראה הטבעי של העץ. תכליטי העץ המזוהבים שעטרו את הארון בחזיתו, מיעוטם עודם נמצאים במקומם, זכר למראהו הנאה בעברו, אולם רובם אינם. מקומם ריק, ונראים רק סימנים המעידים על היותם כאן בעבר.

ומבית לארון פנימה, מקומם של ספרי התורה כמין ארגז עץ לא מהוקצע; מראה מוזר. ובעיקר, מה שלכאורה שולל את הסיכוי להתאמתו, הוא גודלו הפנימי. נפחו של הארון מאפשר לקבל אל תוכו רק ארבעה ספרי תורה, בעוד מספר ספרי התורה במכון מאיר הוא יותר מכפליים.

למראה נתוני פתיחה אלו, כמעט שלא נשאר מקום לספק, אלא להסיק בצער שמארון קודש זה, לא נוכל להיבנות.

אלא שמול ההורים אלו, גם ברגע קשה זה שב הקול הפנימי ולא הרפה: אל תיחפז להסיק מסקנות!, פסק, המשך! מתון מתון!..

(וכאן המקום לעצור קימעה ולציין שלמרות, שכאמור לעיל, בדקתי את הארון באופן יסודי מבית ומחוץ, עדיין נעלם מעיני פרט חשוב ביותר המוצנע בארון. עד כה דעתי הייתה נתונה בעיקר למצבו הפיסי של הארון ועל כן לא השגחתי בכתובת המופלאה הנמצאת בצדה הפנימי של דלת הארון, כתובת המעידה על ייחוסו של הארון ועל בעליו המקורי - שרק בשלב מאוחר יותר עמדתי על חשיבותה ועל משמעותה.)

תשועה ברוב יועץ - יש תקווה

ובכן בעקבות הקול הפנימי חזרתי לפעול, ובמשנה תוקף להעמיק בשאלה איך ממשיכים, אם בכלל, ומה צריך להיות הצעד הבא.

אימצתי את כל מחשבותי, וכמו מאליו עלה הפסוק "תשועה ברוב יועץ" - הגיעה העת ליטול עצה. אך מיהו המומחה בתחום שיוכל לחלצני מן המבוכה? והנה בעודי מהרהר בדבר, פרצה הקריאה: יש! נזכרתי!

כאן עמדה לי התעניינותי בנושאי אמנות יהודית ועלה בזיכרוני שמו של פרופ' דוד קאסוטו, אדריכל של בתי כנסת, מרצה לאמנות יהודית, הנמנה על קהילת יוצאי איטליה, האמונה על מסורת ארונות הקדש המפוארים שלה.

זוכר אני שחלקם של ארונות קודש אלו הובא מאיטליה לארץ בשנות ה-50, ואחד מהם אף נמסר לבית הכנסת שבו התפללנו בשנות נעורי, בבית הפועל המזרחי בירושלים.

ואמנם פרופ' דוד קאסוטו התגלה כאיש הנכון במקום הנכון, ובפגישה הראשונה עמו, נפתחה בפנינו הדרך אל הפתרון הנכסף.

כבר בהגיעי אל משרדו של פרופ' קאסוטו הרגשתי הקלת מה, ולבי אמר לי: הנה הוא האיש שאליו כיוונתי. הוא קיבלני במאור פנים וגילה עניין בסוגיא שפרשתי בפניו, וכמי שהפתרון היה מוכן אתו משכבר, נקב בשמות האנשים שלדבריו הם המתאימים לענות על כל השאלות שהעליתי. מלווה בעצתו זו של דוד קאסוטו הזדרזתי לפגוש ולהכיר את שלושת המומלצים שהזכיר: את הצעירה אליצ'ה יוצאת איטליה, מומחית במקצוע הרסטורציה=רפאות ושיקום של ארונות קודש, ואת שני דוברי הרוסית, את "הזקן" אמן גילוף העץ ישה בלומין ואת הנגר האומן דימה קנטור.

ביקור המומחים - מבט חדש

תוך מספר ימים נמצאנו אני והם עולים ובאים אל מקום ארון הקודש, ומצאנוהו כמצופה עומד במקומו, כמתין לקביעת גורלו.

השלושה ניגשו אל הארון. מיששו, פתחו וסגרו את דלתותיו, בחנו את טיב העץ כל אחד מנקודת מבטו, ובינתיים תוך שתיקה מתמשכת אני העומד מן הצד מלווה אותם במבטי, מנסה לקרוא את הבעת פניהם ומחכה למוצא פיהם.

והנה הראשונה שפתחה את פיה והביעה דעתה הייתה דווקא הצעירה שבחבורה, אליצ'ה, בעלת החזות הכמו ילדותית: "לארון פוטנציאל נהדר", אמרה, "ואפשר להחזירו למצבו המקורי. ואין ספק, הוסיפה, שכדאי להשקיע בשיקומו."

דבריה אלו שנאמרו ללא היסוס ובסמכותיות נשמעו מאוד אמינים, והעלו באחת את מפלס מצב הרוח ואת תחושת הביטחון, מה גם שאחריה הוסיף הנגר דימה שלדעתו ניתן גם להגדיל את הקיבולת של הארון כך שיוכל להכיל מספר גדול יותר של ספרי תורה. ואף ישה הנהן אחריהם בראשו להסכמה. ולאחר הפתעה כזאת מה אומר?

יותר משציפיתי לשמוע שמעו אוזני. תקווה חדשה
התעוררה. ובתשובה לשאלותיי אף הוסיפו המומחים
פרטים אודות מלאכת השיקום האפשרית.

אליצ'ה שהובילה את ההצעה הביעה את נכונותה לקבל על עצמה את עבודת הרסטורציה - רפאות - בבית המלאכה שבניהולה במוזיאון האיטלקי בירושלים ובסיועם של חבריה: ישה שישלים את פיתוחי העץ החסרים, ודימה שיתרום אף הוא מכישרונו את שיהיה דרוש להגדלת נפח הארון.

מעודד ומלא ציפיה לבאות עזבתי בפעם הזאת את המקום, כשפי ממלמל הודיה למי שהנחני עד הנה.

עת לאמירת "הן"

כאן עלי להודות שלמרות ההתקדמות הניכרת שעברנו, עדיין לא ראיתי עצמי יכול לקבל החלטה מחייבת על שיקומו של הארון, משום תחושת האחריות הכבדה שהייתה בהחלטה כזו.

עדיין מרחפות שאלות רבות בדבר הסיכוי להגיע אל היעד המקווה, הרהרתי, ואמירת הן בשלב זה יהיה בה מן ההימור.

מה שהכריע לבסוף את הספק וזירז את גמירות הדעת היו דבריה של אליצ'ה כשחזרה וחיזקה את עמדתה הראשונה ואמרה ביתר תוקף שהסיכוי להצלחה גבוה מאוד, אז גמלה ההחלטה ונפתחה הדרך לאשר לצוות המומחים לגשת לשלב הביצוע. ועל שעה כזאת מתאים היה לומר "אין שמחה כהתרת הספקות".

שאלה נוספת, פרוזאית, אבל לא פחות חשובה שעמדה בפנינו (עוד קודם לאמירת ה"הן"), הייתה שאלת המימון: מי יישא בהוצאות הרבות הכרוכות בתהליך השיקום.

לשמחתנו פתרון שאלה זו בא מן המקום הטבעי ביותר - מתוך המשפחה - משפחת צאצאי הרב דוד יצחק אלטשולר ז"ל.

בעניין זה פנינו אל משפחת רחמני, לוי יצחק ז"ל ותבדל"א רעייתו יהודית נכדתו של ר' דוד יצחק אלטשולר, בהצעה ובקשה לקבל על עצמם את החסות על המיזם החשוב, וכמצופה נענינו בחיוב. הם קיבלו זאת בשמחה וראו בשיקום הארון הנצחה ראויה ביותר, ובמקום ראוי ביותר, לראש משפחתם.

וכן מעודדים משתי אמירות ה"הן" יצאנו מחוזקים להמשך הדרך.

נדבת

דוד טעביל בא"א
המופלג וי"א באמת
מוזהר"ר משה זללה"ה
מ"צ ומרא דאתרא
פ"ק מינסק

גילוי הכתובת

בנקודת זמן זו כבר התאפשר לנו להתפנות לנתון מרכזי שנדחק עד כה הצדה, כשכל דעתנו הייתה נתונה להיבט הפיסי של הארון. ועתה פנינו להתעמק גם במקורו ובייחוסו של הארון ובטיבה של ההקדשה הרשומה על פנים דלתו הימנית. והרי היא הכתובת ככתבה וכלשונה:

המשתמע מכתובת זו הוא, שמקורו של הארון הוא, בית מדרשו של הרב הגאון ר' דוד טביל ממינסק, תלמידו המובהק של ר' חיים מוולוז'ין, הידוע בכינויו ה'נחלת דוד' על שם ספרו, ובהגדרתו כ"פה שלישי לגאון רבי אליהו מוילנא", שנידב את ארון הקודש לקהילתו והקדישו על שם אביו.

הוא מזכיר את שמו שלו בפנים הארון ללא הוספת תואר כלשהו, ומקדישו לזכרו של אביו "המופלג וירא אלקים באמת" ר' משה ז"ל שהיה אף הוא מורה צדק ורבה של מינסק.

משעמדנו על משמעות העובדה שלפנינו ארון הקודש של אחד ומיוחד מגדולי ישראל היותר מפורסמים, ובשיקומו אנו עסוקים, אין לשער את גודל ההפתעה ואת ההתרגשות שאחזה בנו.

האומנם זוכים אנחנו בלא יודעין בחפצא דקדושא, בתשמיש הקדושה המובהק מבית מדרשו של ה'נחלת דוד' ממינסק? הרי אין זכייה גדולה מזאת לבית המדרש החדש ההולך ונבנה במכון מאיר.

אין צריך לומר, שעם גילוי זה קיבלנו תוספת חיזוק ועידוד לתחושת השליחות, להוציא מתחת ידינו דבר מתוקן נאה ומתקבל. ומעתה אפשר להוסיף ולקבוע בסיפוק, שלאמיתו של דבר מעלתו העיקרית של ארון הקודש היא ייחוסו הייחודי, ובצירוף להדרו שילך וייחשף, נזכה להעמיד בבית מדרשנו "תורה מפוארה בכלי מפואר".

ומכוחה של הבנה זו המשכנו כשפנינו אל היעד, למרות שעדיין קשה מאוד היה בשלב זה, לראות את קצהו.

הפנים אל מלאכת השיקום

מספר ימים חלפו מאז התקבלה ההחלטה על השיקום וכבר נפגשנו שנית עם צוות האומנים במקום מושבו של הארון בעשרות השנים האחרונות, והפעם במטרה להעבירו למקום שבו יוכשר לקראת הבאתו למשכנו החדש.

הצוות המיומן פירק את הארון לחלקיו: הדלתות, הדפנות, הכפורת העליונה על פיתוחי העץ המעטרים אותה (אלו ששרדו), ארבעת העמודים על הכותרות שבראשיהם, וכן את חלקו התחתון של הארון שנועד לאחסון מעילי ספרי התורה והפרוכות.

בזהירות המתבקשת הועמסו החלקים על משאית שהמתינה במורד הרחוב הצר, הובלו אחר כבוד אל בית המלאכה במוזיאון האיטלקי שברח' הלל, ונמסרו לידיה הנאמנות של אליצ'ה, מנהלת המקום.

"הטיפול צפוי להימשך מספר חודשים", אמרה, "והוא תלוי במה שיתגלה לאחר הסרת שכבות הצבע העליונות. רק אז נוכל לעמוד על טיב העץ ולהעריך את הנדרש לשיקום."

בית המלאכה הרשים במראהו המאובזר ובסדר המופתי שבו, ובכך גם תרם לחיזוק ההרגשה שכאן יקבל הארון את הטיפול המיטבי.

אט אט התפוגג המתח והומר ברוע וביישוב הדעת.

ואכן כשבאתי מעת לעת לעקוב אחר הנעשה בבית המלאכה, נוכחתי ברמה המקצועית הגבוהה. למדתי על מקצת מדרך השיקום, ועמדתי מתפעל מהפנים החדשות שהולכים ומקבלים כאן חלקי הארון. מראה העץ המקורי חוזר ונחשף, פיתוחי העץ עוברים גם הם חידוש וצופו מחדש בשכבה דקה של זהב. ובמיוחד הופתעתי לראות שגם הפיתוחים שמקומם נפקד חזרו למקומם לאחר שיחזור מדויק "מעשה ידי אומן" של ישה בלומין שעשאם כדוגמת אלו ששרדו. עד כדי כך מושלם השיחזור, שלא ניכר כל הבדל בין המקוריים לבין המשוחזרים.

אין זאת, אמרתי בלבי, אלא שהבלתי ייאמן מתגלה והולך קימעא קימעא, לנגד עינינו.

פרשת דרכים - הרווח והמיגון כיצד?

אולם עם כל זאת, הזכרתי לעצמי, למרות שביעות הרצון מן ההתחלה הנראית מבטיחה, אין לשכוח שלפנינו עדיין מספר משוכות שעלינו לעבור. בפנינו עוד שתי בעיות כבדות משקל שאפשרות השימוש העתידי בארון תלויה בפתרון. אחת מהן כבר הוזכרה, והיא הצורך בהגדלת הקיבולת של הארון, שכפי שהיא כעת, מספיקה לארבעה ספרי תורה בלבד. והנוספת, היא הצורך במיגון תיקני שיבטיח את שמירתם של ספרי התורה.

ברור שללא פתרון של ממש לשתי הבעיות, לא נוכל להגיע אל היעד הנכסף. ולפיכך נמצאנו שוב במעין פרשת דרכים, נדרשים למחשבה יצירתית כדי לצאת מן המצר ולמצוא את המשך דרכנו, שכרגע כלל לא נראה באופק!

אלא שחזקת ההצלחה שליוותה אותנו עד כה, בסייעתא דשמיא גלויה, לא שינתה פניה, וכאילו שבה והורתה:
התחלת במצווה - המשך וגמור!

גם כאן האירה לנו ההצלחה פנים "מן המזרח", ועלה הפתרון - השגת שני היעדים ב"חדא מחתא" - המיגון והגדלת הקיבולת בבת אחת.

הרעיון, שנראה נועז וקשה לביצוע, היה ליצור גוף פלדה תואם למידותיו הפנימיות של הארון, שאליו יחברו כל חלקי הארון כמעין עטיפה, באופן שיראה רק הארון ולא ייוודע כלל מבנה הפלדה הפנימי כי בא אל קרבו. בחישוב מידותיו של גוף המתכת יילקח בחשבון גם הצורך להעמקת הארון כך שיוכל להכיל שורה פנימית נוספת של ספרי תורה; תוספת עומק שתחייב גם הוספת שתי דפנות עץ להשלמת החיפוי של צדי הארון, אחת מימינו ואחת משמאלו.

כאמור, משימה אפשרית אך ללא ספק קשה מאוד להשגה. למימושה נדרשות מיומנות ויכולת דיוק מרבית להתאמה מושלמת של גוף המתכת עם מידותיו של הארון, מה גם שבאותה שעה היה הארון מפורק לחלקיו.

"השליח" דני ומעשהו

כאן מצאנו עצמנו שוב עומדים ותמהים - פתרון לכאורה יש, אבל מי שיוכל להוציא אל הפועל מניין? מי הוא שיוכל להתמודד עם אתגר שכזה?

והנה כבדרך פלא נמצא האיש. "בדרך פלא" - כי לא נזקקנו כלל לאתרו; הוא כבר היה ונמצא. וכלשון הגמרא "שם נמצא שם היה" - מדובר במסגר דני כהן שהתוודעתי אליו בעבר בדרך מקרה, כשהוזמן למכון מאיר לתיקון כל שהוא ומאז זכרתי את שמו. לא שיערתי שמסגר "מן השורה" כזה יוכל לעמוד במשימה. ברם מכיוון שלא הכרתי אחר מלבדו, אמרתי נקרא לאיש ונתייעצה עמו, מן הסתם ישמח להמליץ לנו על מי מחבריו למקצוע שיוכל להתאים לרמת המומחיות הנדרשת.

ואמנם עפ"י מחשבה זו פניתי אל דני המסגר. הוא נענה ברצון והתלווה אלי לבית המלאכה שבמזוזיאון האיטלקי, ומול חלקי הארון המונחים לפנינו תיארתני באוזניו את הרעיון ה"נועז" ושאלתיו לתומי מי לדעתו האיש שיוכל לעמוד במשימה. והנה להפתעתי, אחרי התבוננות קצרה, לכשהבין את הנדרש - הצהיר דני בשלוות נפש ובביטחון "הנני מוכן ומזומן", והביע את נכונותו שלו לבצע את המלאכה.

לאמירה כזו כלל לא הייתי מוכן ובליבי פקפקתי: האומנם יוכל חבר יקר זה לעמוד באתגר? ואם אמנם בכוחו לעשות זאת, הרי זו הפתעה העולה על כל קודמותיה, ואין ספק שלפנינו עוד "שליח" שנשלח כדי לקדם אותנו אל היעד.

מכל מקום, עתה משנפתח פתח התקווה החדש אין עוד מקום להתלבטות, אלא לשתף פעולה עם התהליך, בתפילה ובהמתנה דרוכה להצלחתו של ה"שליח".

מבית השיקום אל בית המדרש

והנה חלפה עברה לה גם תקופת המתנה זו עם הודעתו של דני המסגר על גמר מלאכתו, שלמעשה חתמה את דרך התלאות הארוכה שצעדנו בה מן ההתחלה הלוטה בערפל ועד הנה.

ועתה, נראה, כבר קרוב היום שבו נזכה לראות את פרי עמלנו - מועד הקמת הארון במקומו החדש.

הצעד הראשון בפרק זה היה הבאתו של גוף המתכת גדול הממדים וכבד המשקל, שבמאמץ ניכר הועלה בהצלחה אל בית המדרש, הריק עדיין מלומדים, והוצב בכותל המזרח במרומי מדרגות השיש.

בעקבות זאת לאחר שגם אליצ'ה ה"רפאית" בישרה על השלמת חלקה במלאכת השיקום, הובאו גם כל חלקי הארון מבית המלאכה והונחו זמנית למשמרת בקומת המקלט - ממתינים אף הם לעלות ולתפוש את מקומם.

שם במקלט ניגשנו לבדוק בזהירות את חלקי העץ הבוהקים, מתפעלים ממראם המחודש ומוודאים שאמנם כולם נמצאים, שמא נשכח אחד מהם מאחור.

ניסיון ההרכבה הראשון - מפח נפש

ועתה לאחר כל הדברים האלה, כשכל חלקי הארון הובאו אל מקומם החדש, הגיע תורם של הבונים-הבנאים לשוב ולתרום את חלקם, והפעם במלאכת ה"מכה בפטיש" של "מעשה ההרכבה" לחבר "עצם אל עצמו" - באופן שכל חלק וחלק ימצא את מקומו על גוף המתכת שיאחדם ויזקוף את קומתם.

בבוקרו של אותו יום באה ועלתה לבית המדרש קבוצת המומחים שכללה את הגב' אליצ'ה, את ישה בלומין ואת דימה קנטור מצוידים בכלי עבודה רבים ומלווים בכמה עוזרים. הם העלו בחדווה את חלקי הארון מקומת המקלט וניגשו למלאכת ההרכבה.

ניסיונות להתאים את חלקי הארון לגוף הדומם

ההתרגשות ניכרה בכול, כראוי ליום אליו הגענו, שבו למעשה אמורה להיבחן כל הדרך בה צעדנו ב"דחילו ורחימו", ושאנו כה מצפים לראות בסופה את פירות המאמץ.

אך אבוי! כגודל הציפייה גודל האכזבה, מפח נפש של ממש!

ככל שהתקדמה מלאכת ההרכבה, הסתבר שזו כלל איננה פשוטה כפי ששיערו, והיא נתקלת בקשיים שלא נצפו מראש. ניסיונות החיבור לא עלו יפה ולא הביאו לתוצאה המבוקשת.

המומחים שלנו נוכחו לראות שבשיטה שנקטו לא יוכלו להשלים את ההרכבה, ולאחר שעות רבות של מאמץ נאלצו להודות בסופו של יום שהניסיון לא צלח.

את מקום הציפייה ששררה בתחילת היום החליפה עתה מבוכה רבה של תחושת כישלון, התסכול ניכר על פני כולם, וכמו מאליה עלתה השאלה: היש מי שאיתו עצה מול המבוי הסתום? הימצא מוצא?

ויהי ממחרת - תקומה הייתה לו

והנה לפתע עמד דימה, הנגר המיומן, הפר את השתיקה והכריז בשפתו: חברים, לא לדאוג לא לדאוג! אני יודע מה עושים, אני בא מחר בבוקר פותר בעייה הכול יהיה בסדר.

לשמע דבריו אלו חשנו ש"אזיל חיוורא ואתי סומקא" - חזר הסומק לחיינו. ומתוך שכבר עמדתי על כישוריו של האיש, ידעתי שיש ממש בדבריו ואין אלו דיבורים בעלמא. ביכולתו יהיה לעמוד במשימה.

ואכן גם בנקודת מבחן קשה זו עמדה לנו חזקת "הארט הפנים", וכך אמנם היה.

למחרת בבוקר שב דימה לבית המדרש מלווה בנושא כליו. מלא ביטחון ומרץ. פירק בזהירות את כל שנעשה ביום האתמול, והחל מחדש את ההרכבה בסבלנות, בשיטתיות ובמיומנות.

כל חלק מחלקי ארון מצא את מקומו הראוי לו, צעד אחר צעד מהחל ועד כלה. וכך תוך מספר שעות, עד ערבו של יום קם הארון ועמד על עומדו.

ובשעה שאנו מתבוננים כלא מאמינים, מול עינינו ממש מתקיים "יש עניין שיתהפך הכול לטובה" ו"תקומה הייתה לו" לארון הקודש. יום מבורך זה שהחל בדאגה וחרדה, הסתיים בהתרגשות של שמחה, התפעלות וקורת רוח, כששפתנו ממלולות: השבח לא-ל שעזרנו עד הנה... ויהי נועם ה' א-לקינו עלינו... אכן יש שכר לעמלנו!

וכאן, לבטח, אפשר היה כבר לקבוע בסיפוק וללא הסתייגות - תם הפרק הארוך והמאתגר, אשרינו שהגענו עד הנה.

דימה, אמן העץ, עומד ומשתאה מול הצלחתו

עוד השלמות מבית ומחוץ

ברם עוד מוקדם מלברך ממש על המוגמר. בפנינו עוד כמה שלבים עד לסיום, שכל אחד מהם דורש מקצועיות ומיומנות.

חישבנו את צעדינו הבאים, ומנינו שש משימות.

הראשונה, תוספת שתי דפנות משני צדי החלק האחורי, לחיפוי ההגדלה של עומק הארון.

השנייה, בניית פנים הארון, ריפודו וחלוקתו לשתי שורות מדורגות, ובהן תושבות להעמדת שנים עשר ספרי תורה.

השלישית, התקנת תריס מתכת לנעילה, לביטחון שמירת ספרי התורה.

הרביעית, חיפוי בסיס הארון, שהוגבה על ידינו, באריחי שיש.

ולהשלמה, עוד שתי תוספות על פני הארון: לוחות הברית בגובהו, ופרוכת תואמת בחזיתו.

כל אחת משש המשימות הצריכה מחשבה עיצובית לעצמה, ולשמחתנו כבר היו איתנו האומנים שיועדו לביצוען.

הוספת הדפנות הוטלה על הנגר דימה שכבר הוכיח והראה את כוחו. ואכן הדפנות שיצאו מתחת ידיו תואמות לגמרי לאחיותיהן המקוריות.

לבניית פנים הארון נבחר ידידנו משכבר הנגר המומחה שי סגל, מתושבי העיר העתיקה, שהצדיק אף הוא את בחירתו כשהצליח לשוות לפנים הארון מבנה מיטבי ומושלם.

את ציפוי השיש קיבל על עצמו ידיד מכון מאיר היקר, הקבלן נפתלי שר הי"ו, וזאת לאחר שכבר הקדים ובנה את בימת השיש והמדרגות בקדמת בית המדרש שעליה ניצב הארון.

כל שלוש אלו עם התקנת תריס הביטחון והשלמו הפעם במהירות יחסית ובהצלחה רבה לשביעות רצוננו.

הרב ביגון מציג לאורח את ארון הקודש החדש עדיין את השיש בבסיסו, את חיפוי העץ בצדדיו ואת הלוחות בראשו

המלבושים - הלוחות והפרוכת

לסיום נותרו ה"מלבושים" - לוחות הברית והפרוכת, שגם בהם היו מזמנים עמנו האומנים המבצעים, אלא שכאן נדרשנו להתייחסות יתרה של תכנון, לבחירת העיצוב והסגנון הנכונים מבין אפשרויות שונות, כדי להגיע לתוצאה הרצויה.

את לוחות הברית נבחר להתקין זקן החבורה ישה בלומין - האמן המופלא של עיצוב וגילוף בעץ, לאחר שכבר תרם את תרומתו כשהשלים ושיחזר את כל העיטורים שחסרו בחזית הארון, באופן היותר טוב.

ברם מכיוון שלא נמצאו עם הארון הלוחות המקוריים, היה עלינו לסקור דוגמאות שונות של לוחות בבתי כנסת ותיקים בירושלים ולעיין בספרי זיכרון המתעדים בתי כנסת עתיקים מהגולה, כדי לבחור מתוכם דוגמת לוחות הנראית מתאימה בסגנונה לארון הקודש שלנו.

ואכן לאחר בדיקה מקיפה נבחרו על ידינו הלוחות הנראים על גבי הארון בתוספת עיטורים מרהיבים משני צדי הלוחות, מעשה ידיו של ישה להתפאר.

ואחרונה ואף חביבה, הפרוכת, נותרה להיות החותמת את המלאכה כולה.

וכאמור כבר הייתה עמנו מי שנבחרה לעשותה "מעשה רוקם" - המעצבת האומנית עדינה גת, ששמה הולך לפנייה באיכות מוצריה המעטרים בתי כנסת רבים בארץ ובעולם.

בפריט זה, המעטר את הארון בחזיתו, ביקשנו להגיע לרמת הידור גבוהה ככל האפשר. לפיכך השקענו מחשבה ותכנון מוקדמים בכל רכיבי הפרוכת: אורכה - לא ארוכה כברגיל, אלא רק כמידת גובה מקום ספרי התורה, כדי שלא להסתיר את קומת הבסיס של הארון; צבע הפרוכת - שקט, כדי שלא יתחרה בארון עצמו ובעיטוריו; הכיתוב על גבי הפרוכת; סוג האותיות וגודלן; הגוונים של חוטי הרקמה; סגנון העיטורים הנוספים בארבע פינות הפרוכת ועוד.

ואכן המחשבה הרבה שהושקעה בפרוכת ניכרת בתוצאה המרשימה - "מעשה חושב" של ממש, כשבמרכזה פסוקו של הלל הזקן: **"אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"**, המשקף נאמנה את דרכו של מכון מאיר.

לאושרנו, כל המשימות האחרונות שנמסרו לבעלי המלאכה נעשו אף הן באופן מושלם וללא דופי במשך מספר שבועות, עד להשלמת מלאכת הארון כולה.

ברכה על המוגמר - לא בא כבושם הזה!

ובעת הזאת בהגיענו למועד היגלות ארון הקודש בשלמותו ובכל הדרו, ניצב במקומו החדש בכותל המזרח, רשאים אנו כבר לברך על המוגמר ובמלוא פינו: ברוך שהחיינו והגיענו לראות בחידוש ימיו של ארון הקודש של הנחלת דוד' כמקדם, לפאר את בית המדרש של מכון מאיר בירושלים.

ואפשר שבמקום משכנו החדש, מקרין ארון הקודש מאור תורתו של הגאון ר' דוד טביל - הנחלת דוד, אף בתוספת אור של תורת ארץ ישראל הנשנית בבית המדרש, בהשראת משנתו של מרן הרב קוק זצ"ל, ממשיך דרכם של רבותיו בישיבת וולוז'ין, עת עמד הנצי"ב בראש הישיבה. ובזאת מתקיימת בכאן הברכה: אור חדש על ציון תאיר.

ולסיום נותרה עלינו החובה להודות בשתיים:
להכיר ולהודות שכל הדרך שעברנו בה,
לוותה בסייעתא דשמיא גלויה של השגחה
פרטית, ולהודות למי שבחסדיו האיר את
דרכנו זו מן הראשית האפלה עד לאחרית
המאירה באור יקרות.

אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו
ומה יפה ירושתנו.

אליצ'ה, שעל פיה ובמעשה ידיה שוקם הארון, בנסיון הרכבתו מחדש

כל שנים עשר ספרי התורה מונחים בארון שבמקורו החזיק ארבעה ספרים בלבד

הרב ביגון בחברת האמן ישה והרב שחר רחמני - נין ונכד של הרב דוד יצחק אלטשולר, ליד הבימה החדשה שעוצבה בסגנון תואם לארון הקודש

ה'נחלת דוד' ר' דוד טביל ממינסק "פה שלישי להגר"א מוילנא"

(תקנ"ד-תרכ"א)

"פה שלישי להגר"א מוילנא". כך מכונה ר' דוד טביל ממינסק - ה'נחלת דוד', משום היותו תלמידו המובהק של ר' חיים מוולוז'ין שהיה תלמידו המובהק של הגאון ר' אליהו מוילנא.

ר' חיים מוולוז'ין (הגר"ח) נודע כמי שהניח את היסוד לעולם התורה המתחדש, בהקימו את "אם הישיבות", ישיבת וולוז'ין, בשנת תקס"ב (1803), על יסוד שיטת הלימוד שקיבל מרבו הגר"א. היה זה לראשונה שהוקמה ישיבה "על קהילתית" הפונה אל כלל הקהילות, גם בקבלת תלמידים וגם בקריאה למימון אחזקתה. את חשיבות מפעלו של ר' חיים בהקמת הישיבה, תיאר הרב שלמה יוסף ז'וין בספרו 'אישים ושיטות': "מחולל הישיבה, ר' חיים, הוציא את לימוד התורה מן הצמצום אל המרחב ומן צדי הדרכים אל הפשטות והישרות".

ברם, מוסיף הרב ז'וין, "לא נשארו בידינו ספרים מפרי רוחו של ר' חיים בתחום ההלכה, למעט מקצת תשובות, וחבל שלא זכינו לאורו של ר' חיים בחידושי פירושו בסוגיות התלמוד. אולם חידוש אחד מצינו בספרו של אחד מתלמידיו הגדולים, ר' דוד טביל ז"ל ממינסק, בספרו 'נחלת דוד' לבבא מציעא, שם הוא מבאר סוגיא אחת בארוכה, שאותה מסיים ר' דוד טביל במילים: 'וביאור סוגיא זו שמעתי מאדמו"ר הגאון מוהר"ח זלה"ה"'. ומוסיף הרש"י ז'וין: "במידה ידועה יוכל חידוש זה לשמש דוגמא לדרך לימודו של הגר"ח - דוגמא כפולה, לפשטות ולעצמאות" (ובספרו הנ"ל מביא הרש"י ז'וין את תמצית החידוש).

ספרי ר' דוד טביל במהדורות חדשות

עדות עצמו

ואמנם ר' דוד טביל עצמו בהקדמת ספרו 'בית דוד' מספר על קשריו המיוחדים עם רבו: "בימי עלומי נחני ה' בית אדמו"ר הגר"ח... שם קבעתי תלמודי בישיבתו הקדושה אשר משם יצאה תורה והוראה... שמה ינקתי משדי תבונתו, ומזיו חוכמתו אורו עיני... ומאיתו קיבלתי דרכי הפלפול והעיון הישר, להבין ולהעמיק בש"ס ופוסקים, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, עד אשר סמך ידו עלי וירשני להורות. וגם דרכי הדרוש במאמרי חז"ל ובמקראות תנ"ך מאיתו הייתה לי זאת".

מפי חתניו

בעניין זה עצמו של העברת דרך הלימוד המיוחדת שקיבל מרבו לתלמידיו, מעידים גם שני חתניו של ר' דוד טביל.

חתנו הראשון, הרב משה יהודה הינדין שהיה מו"צ במינסק מעיד: "מורי וחמי הגאון האמיתי ר' דוד טביל זצוק"ל, ברוח בינתו הדריכני ויורני דרך חידושי הלכה, לראות ולחפש את מרכז האמת כפי אשר קיבל מרבו, רבן של כל בני הגולה מו"ר הגר"ח, בלתי לכת אחר פלפולים שונים".

ובנוסח דומה גם חתנו השני, הגאון ר' שאול חיים הלוי הורביץ, רבה של דוברובנא (טרם עלייתו לא"י): "תורת אמת הורני לילך בדרכי הלכה ולכוון למידת האמת הולכיני, רק לעיין בראשונים שדבריהם על דרך האמת נכונים, כפי אשר קיבל מרבו הגאון הגדול רשכבה"ג מוהר"ר חיים מוולוז'ין ז"ל".

מפי תלמידיו

עדויות נוספות על ר' דוד טביל, הנוגעות לענייננו, מצאנו גם אצל תלמידיו. בחיבורו של הרב משה צבי נריה ז"ל, "פרקי וולוז'ין", על תולדות הישיבה, דרכה ורבניה, נזכר ה'נחלת דוד' רבות, ובין השאר מובאת עדותו של הגאון ר' יהושע הלר בספרו 'חוסן יהושע' המספר על רבו ר' דוד טביל: "מוהר"ר דוד טביל נ"ע מרא דאתרא דק"ק מינסק, שימש לפני ולפנים אצל מאור הגולה הגאון החסיד מוהרר"ח זי"ע מוולוז'ין, וידע דרך הפלפול עימדו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, בסברות נכונות ופשטא דתלמודא באופן נעלה, לברר וללבן שיטות הראשונים ז"ל באורך ורוחב ועומק ככל אשר הראה טעמו לשבח בספרו היקר 'בית דוד', כן בדרושים נפלאים מתוקים מנופת צופים ונחמדים למאוד. ובימי עלומי זכיתי לשמשו ולמדני דרכי העיון בגפ"ת (גמרא פרש"י תוספות) ופוסקים, ודרך הדרוש באגדות חז"ל".

עוד מביא הרב נריה בשמו של תלמיד אחר דברים המעידים גם הם על דבקותו של ר' דוד טביל בתורת רבו ובהעברתה לתלמידיו, ועל שדברי תורתו של הגר"ח משוקעים בספריו: "הרב ביאר לפני תלמידיו את גדולתו של רבו הגר"ח, את הדר

גאונ, חריפותו ובקיאות צדקו וחסידותו. ושיחותיו הטהורות ודברי תורתו הרי הם כתובים בספרו 'נחלת דוד' על מסכתות הש"ס, ודרשות נחלת דוד ובית דוד על דרשות חז"ל".

אכן, מכל העדויות דלעיל נראה בעליל שר' דוד טביל היווה צינור מרכזי להעברה ולמסירה של תורת רבו, ר' חיים מוולוז'ין, שהיה תלמידו של הגאון ר' אליהו מוילנא, לדורות הבאים.

ובכך נאה ויאה לו הכינוי "פה שלישי להגר"א מוילנא".

הקשר של ה'נחלת דוד' למשפחת מרן הרב קוק זצ"ל

כאן המקום להוסיף ולציין גם את הקשר בין מרן הרב זצ"ל לר' דוד טביל, ה'נחלת דוד', קשר הנובע מכך שאבי סבתו של הרב זצ"ל היה אף הוא מחברת תלמידיו הקרובים של הגר"ח מוולוז'ין יחד עם ר' דוד טביל. סבא רבא זה, היה הגאון ר' דובער יפה, רבה של אוטיאן, אב סבתו מצד אביו, ר' שלמה זלמן, שכנראה היה מקורב לר' דוד טביל בהיות שניהם מתלמידיו של הגר"ח מוולוז'ין.

מכאן מובנת חיבתו המיוחדת של מרן הרב צבי יהודה זצ"ל לתורתו ולדרשותיו של ר' דוד טביל, שנהג להביא מהן בשיחותיו.

כדוגמא נציג להלן יסוד ממשנתו של ר' דוד טביל שהרצי"ה הביאה פעמיים, גם בשיחתו על פרשת שמות וגם בהערותיו על סידור 'עולת ראייה' של מרן הרב זצ"ל.

בשיחתו על פרשת שמות עוסק הרצי"ה באיסור לקרוא לחברו רשע, איסור שמקורו בגמרא, ובהקשר זה מביא בקיצור את דברי ה'נחלת דוד' המעמיק להסביר את חומרתו של האיסור. ואלה דברי הרצי"ה: "ר' דוד טביל מינסקר, אחד מגדולי תלמידיו הראשונים של ר' חיים מוולוז'ין, כתב ספר מחשבתי גדול בשם 'בית דוד' בו הוא מבאר באריכות את היסוד, שכל פירוד בעם ישראל, הוא פירוד בשם ה', פירוד בשכינה, פירוד בתוך 'ושכנתי בתוך בני ישראל', ולכן לא תיתכן מציאות שאדם יקרא לחברו רשע".

גם בהערותיו על 'עולת ראייה', פירושו של הרב זצ"ל על סידור התפילה, מביא הרצי"ה, והפעם באריכות, את לשונו של ר' דוד טביל ב'בית דוד' על לשון התפילה "אהבה רבה אהבתנו" שלפני קריאת שמע. בפירושו מדבר הרב זצ"ל על הקשר בין האחדות בעם ישראל לאחדות השכינה. ואלה דבריו של הרב: "כל שמחת מצוה והתמדת תורה מוכרחים להיפגם אם באה הכנסת יסוד של פירוד בכללות כנסת ישראל חלילה... ואחדות האומה היא הקדמה לייחוד ה' ולאמירת שמע ישראל".

וכאן מביא הרב צבי יהודה כ"תנא דמסייע" לדברי הרב זצ"ל, את לשונו של ה'בית דוד' בדרוש ו', המדגיש את חומרת המחלוקת בעם ישראל ומשווה אותה לעוון עבודה זרה: "כאשר העובד ע"ז כופר באחדותו ית"ש, ומשתף לו דבר אחר, ככה לעומת זה עוון המחלוקת ופירוד הלככות בין אנשי האומה הישראלית, הוא עצם הכפירה באחדותו ית"ש. כי שורש אחדותו ית"ש מחייב שיהיו כלליות העם הקדוש הישראלי מתאחדים יחד באהבה ואחוה ורעות, אגודים יחד, צמודים כאיש אחד מבלי שום פירוד והתחלוקת. כי כן כאשר הבורא ית"ש הוא האחד ככה לעומת זה העם הקדוש הישראלי, בהיות נשמתם אצולה ממקור האחדות... כי אחדות העם הקדוש הישראלי, מעיד על אחדותו ית"ש".

דוגמא מופלאה זאת של עומק רעיון האחדות בעם ישראל ומשמעותו הרוחנית, משמשת כאבן יסוד במשנתו של הגאון ר' דוד טביל, ומלמדת גם על בית המדרש ממנו ינק, שממנו קיבל וינק כעבור שנים גם מרן הרב קוק זצ"ל, עת עמד בראש הישיבה הנצי"ב זצ"ל, ב-40 שנותיה האחרונות, לאחר שנבחר לתפקידו זה על ידי וועדת ארבעת הגדולים, שביניהם היה גם ר' דוד טביל ממניסק הנחלת דוד'. ומשם, ממקור יניקה זה, המשיכו מעיינותיו של מרן הרב זצ"ל לנבוע ולהרות את הדורות הבאים, ולא פסקו!

ועל ידי חיבור זה זוכים גם אנן, תלמידי מרן הרב זצ"ל לדורותיהם, לינוק ממקורותיו אלו.

ובשולי הדברים ניתן עוד לומר, שאפשר לראות בהעמדת ארון הקודש של ה'נחלת דוד' ב"כותל המזרח" בבית המדרש במכון מאיר, משום הצבת "יד ושם" לדור הנפילים מקימי עולה של תורה בישיבת וולוז'ין המעטירה, שמכוחם התחדש עולם התורה עד שחזר במלוא עוצמתו וגודלו לציון וירושלים.

ישיבת וולוז'ין - אם הישיבות, בית גידולם של רבים מגדולי ישראל

מסעי ארון הקודש של ה'נחלת דוד' זצ"ל

ארון הקודש של ה'נחלת דוד' שימש בשלושה מקומות, עד הגעתו בשנת תשס"ב למקומו הקבוע, לשכון כבוד בבית המדרש במכון מאיר, וזאת כ-160 שנה מהקמתו.

מינסק

שנת תר"י

1

ראשיתו של ארון הקודש בשנת תר"י (1850) במינסק, רוסיה הלבנה, בבית מדרשו של הגאון ר' דוד טביל רובין, הידוע בכינויו ה'נחלת דוד'.

ר' דוד טביל נולד בתקנ"ד (1794) בליטא. הוא היה מבחירי תלמידיו של ר' חיים מוולוז'ין, התפרסם כאחד מגדולי הדור ושימש כרבה של מינסק במשך שנים-עשרה שנה עד לפטירתו בטו"ב באייר תרכ"א (1861).

את ארון הקודש תרם ר' דוד טביל לקהילתו והקדישו לזכרו של אביו, ר' משה, כלשון ההנצחה בפנים הארון על גבי הדלת הימנית.

ירושלים - ישיבת מאה שערים

שנת תרמ"ה

2

לאחר כ-33 שנה במינסק, הועבר הארון בשנת תרמ"ה (1885) לירושלים לישיבת מאה שערים.

ארון הקודש הועבר לארץ ישראל ע"י חתנו של ר' דוד טביל, הרב שאול חיים הורביץ, שהיה רבה של דוברובנא בפולין. הוא עלה לירושלים, הקים את ישיבת מאה שערים ונשא לאשה את יוכבד, בתו של ה'נחלת דוד' מנשואיו השניים. יוכבד אשתו התאלמנה מבעלה הראשון - הרב משה יוסף אלטשולר מתלמידיה המצטיינים של ישיבת וולוז'ין, ועלתה לארץ ישראל עם שלושת ילדיה כדי להינשא לרב שאול חיים הורביץ על פי הצעתו, כשביקש להישאר בכך חתנו של ה'נחלת דוד' גם לאחר פטירת אשתו הראשונה. לאחר שבא לירושלים והקים, כאמור, את ישיבת מאה שערים יזם ר' שאול חיים את העברת ארון הקודש של חמיו ממינסק לישיבתו בירושלים.

בית כנסת 'השחר'

כעבור 43 שנה, בשנת תר"פ (1920), הועבר ארון הקודש משיבת מאה שערים לבית הכנסת 'השחר' בבית חינוך לבנות 'אלטשולר' בשכונת אבן יהושע הסמוכה למאה שערים.

למקום זה הועבר הארון לאחר פטירתו של ר' שאול חיים על ידי נכדו של ה'נחלת דוד', ר' דוד יצחק אלטשולר, שעלה עם אמו יוכבד לארץ ישראל ולמד בשיבת מאה שערים.

בהמשך ייסד וניהל ר' דוד יצחק את בית החינוך לבנות 'אלטשולר', בשכונת אבן יהושע, ובו הקים את בית כנסת 'השחר' על שם בנו שאול חיים רפאל. בית כנסת 'השחר' שרת את אנשי הסביבה שנים רבות ואליו העביר ר' דוד יצחק את ארון הקודש של סבו משיבת מאה שערים הסמוכה. בבית כנסת זה שימש ארון הקודש במשך כ-63 שנה עד שנת תשמ"ג (1983), עת נסגר בית הכנסת, כשבניין בית הספר הועבר לחזקת חסידות קרליון.

מכון מאיר

מאז שנסגר בית כנסת 'השחר', נשאר ארון הקודש במקומו ללא שימוש באחד מחדרי הבניין, כשהוא ממתין במשך כ-20 שנה לגאולתו. בתשס"א באורח פלא התגלה הארון מחדש ונמסר למכון מאיר וזאת, כאמור, כשמלאו לארון כ-160 שנה.

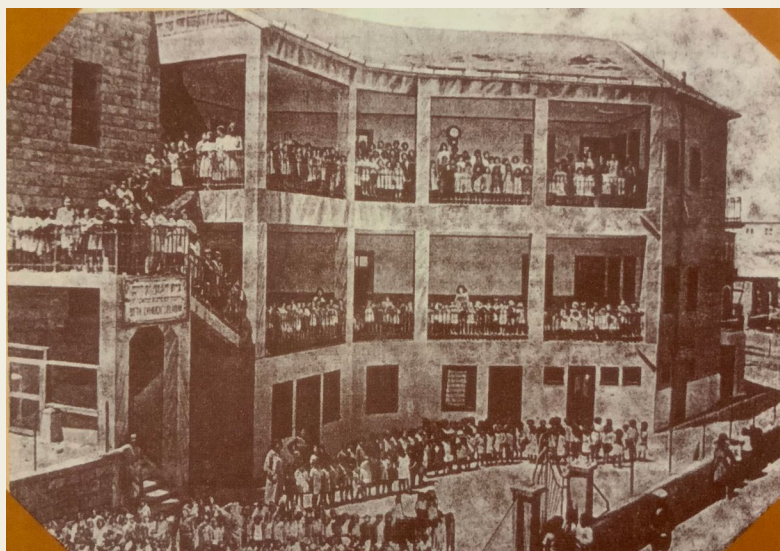
סיפורו של "בעל הפתק" לידתו של הרעיון

להשלמת הסיפור המופלא אודות ארון הקודש שתואר כבר לפרטיו, מן הראוי שנשוב לנקודת ההתחלה ולהוסיף עוד כמה פרטים כדי לצאת ידי חובתנו כלפי "אבי הרעיון" - מוסר הפתק - שעל ידו נולד התהליך ויצא לדרכו המורכבת, עד שהגיע לסיומו המוצלח.

ובכן, מוסר הפתק, ניר ליון, המתגורר בשכונת קרית משה בקרבת מכון מאיר, כיתר שכניו של המכון החולפים על פניו כדרך של שגרה, ראה אף הוא בזמנו את בנין בית המדרש ההולך ונבנה. אלא שאצל ניר מידוענו, עורר מראה זה זיכרון אישי מן העבר הרחוק. הוא נזכר בארון הקודש שראה בילדותו בבית הכנסת של סב אמו, ר' דוד יצחק אלטשולר, בשכונת 'אבן יהושע' בירושלים.

בית הכנסת אמנם נסגר לפני שנים רבות, אבל ארון הקודש הרי עודנו נמצא ועומד מאז במקומו ללא שימוש.

סבו זה נהג לקחתו עמו בילדותו לבית הכנסת בשנים האחרונות לחייו, ומאז נקשרה נפשו של הילד בארון הקודש הניצב שם, ומראהו נחרט בתודעתו.

בית חינוך לכנות שייסד ר' דוד יצחק אלטשולר ובו בית כנסת 'השחר', שם שכן הארון למעלה מ-80 שנה עד לגילוי מחדש והעברתו למכון מאיר

רושם עמוק זה הביא את ניר גם בבגרותו לשוב ולפקוד מדי פעם בשבתות את הבניין שבו נמצא הארון. ואף שבניין זה שבו שכן בית הכנסת הועבר לחזקת חסידות קרלין, הוא מצא דרך לחדור לתוך הבניין מבעד לסורגים והצליח להיכנס למקום הארון, לשבת מולו, להתבונן בו, להתייחד עמו כדי להשביע את געגועיו ואת חיבתו אליו.

חוויה זו והקשר הנפשי שלו אל הארון, הנמצא בקרן זווית וממתין לקביעת גורלו, הוטבעו בניר ולא כהו לאורך השנים, עד ששבו והתעוררו למראה בנייתו של בית המדרש החדש. אז ניצת בראשו הרעיון ליידע את מזכירות מכון מאיר על קיומו של ארון הקודש, ואולי, קיווה ניר, יצמחו מכך רווח והצלה: 'הצלה' לארון ו'רווח' לבית המדרש העתיד להיבנות ולהזדקק לארון קודש.

ומשהתעורר לכך, פנה ניר עם רעיונו אל יורשי הרב דוד יצחק, נכדו ונכדותיו, באמצעות הרב שחר רחמני נינו, ולאחר שנתנו הסכמתם העלה את רעיונו על פתק נייר, רשם עליו את מס' הטלפון שלו, ומסרו באופן כמעט אנונימי למזכירות המכון.

וההמשך ידוע. צעד קטן זה הוא שהחל להניע את התהליך המופלא כולו על גלגוליו, כמתואר בסיפורנו, עד להצבתו של ארון הקודש המשוקם לכהן פאר בכותל המזרח במכון מאיר.

ועל זאת חייבים אנו להכיר תודה לניר לוין היקר, שפעל מכוח פנימי ייחודי, ובסיעתא דשמיא הצליח לקלוע אל המטרה.

יוזמתו הביאה לגאולת ארון הקודש המופלא של ר' דוד טביל
ה'נחלת דוד' ולתוצאה שאין ערוך לחשיבותה, בהצבתו של הארון
לשמש בקודש בבית המדרש של מכון מאיר.

יבורך ניר מפּי עליון, הוא ומשפחתו, לראות בטוב ירושלים ובהמשך
בניינה, לאורם של גדולי בית אבותיו תלמידי הגר"א, שהניחו את
היסוד לחזרת התורה למקומה לציון וירושלים.

סגירת מעגל - זווית אישית

הזכות הייחודית שנפלה בחלקי בגאולת ארון הקודש של ה'נחלת דוד' ובשיקומו, הייתה עבורי מעין 'סגירת מעגל' שראשיתו כמה עשרות שנים קודם לכן.

דבר תורה - תשכ"ד

היה זה בקיץ תשכ"ד, כשהוזמנתי להיבחן מבחן כניסה לשיבת מרכז הרב בפני הרב מרדכי פרום זצ"ל, והתבקשתי להכין לקראת מפגש זה דבר תורה על המסכת הנלמדת.

מכיוון שלא התנסיתי בכגון זה קודם לכן, הייתי נבוך ונרגש מאוד, עד שאחי שמשון, שכבר השלים אז שלוש שנים כתלמיד בישיבה, בא לעזרתי. הוא הגיש לי ספר חידושים בשם 'נחלת דוד' על מסכת בבא קמא והצביע על הסוגיא שבה עוסק המחבר, ר' דוד טביל ממינסק, בנושא אבות הנזיקין ותולדותיהן והשוואתם לאבות מלאכה בשבת ותולדותיהן, כסוגיא אפשרית לאומרה בפני הרב.

כשעמלתי לשנן את הדברים, הייתה זו לי הפעם הראשונה בה נחשפתי לחידושי תורה "משמחי לב" כדוגמתם, טעמתי את טעמם המיוחד, ורווח לי מאוד כשהצלחתי לאומרם בפני הרב.

דברי תורה אלו נחרטו בתודעתי, כשלמעשה הם היוו עבורי מעין שער כניסה אל עולם הישיבה. בהמשך הדרך גם למדתי לדעת שה'נחלת דוד' אכן נחשב לאחד מספרי היסוד של העיון התלמודי, וככזה שמור לו מקום של כבוד בארון הספרים הישיבתי.

הכנסת ארון הקודש של ה'נחלת דוד' להיכל הישיבה - תשס"ב

הונה כעבור כמה עשרות שנים בהיותי ר"מ ותיק במכון מאיר, נפלה בחלקי במפתיע הזכות לשוב ולהיפגש עם ה'נחלת דוד' והפעם מכיוון בלתי צפוי - עם ארון הקודש שלו, שהובא ארצה לפני שנים רבות מבית מדרשו במינסק לירושלים ע"י צאצאיו.

באורח פלא נמסר לנו ע"י אחד מצאצאיו של ר' דוד טביל על קיומו של ארון הקודש כשהוא נטוש ועזוב אי שם באחת משכונות ירושלים, ומחכה לגאולתו. ובהמשך לגילוי זה זכיתי, כמסופר לעיל, לעסוק בקבלתו, בשיקומו ובהכשרתו של הארון לשמש פאר בבית המדרש במכון מאיר.

מאז מלווה אותי התחושה העמוקה של ההשגחה הפרטית שניכרה בכל התהליך המורכב ורצוף המשברים של שיקומו הארון עד להצלחה המופלאה, כשזכינו לברך על המוגמר, ולהעמיד את הארון בכותל המזרח של בית המדרש, שבו זוכה אני בחסד ה' עלי, להרביץ תורה ליתלמידים מקשיבים' במשך שנים רבות.

והיה הדבר לְפָלֵא בְּעֵינַי -
ועל כך תודותי -
לא-ל גּוֹמֵל עָלַי.

דרשות 'בית דוד' בעקבות ארון הקודש

ולסיום...

עוד מעשה מן הימים האחרונים, המצטרף גם הוא לשרשרת ה'סייעתא דשמיא' שליוותה את תהליך גאולתו של ארון הקודש מתחילתו.

מסתבר ששרשרת זו לא פסקה וממשיכה להאיר לנו פנים.

בשבוע האחרון, עת הגענו לחתימת חוברת זו וניגשנו להדפסתה, נקראתי ע"י אחד מבוגרינו- ברק, לדירה בבניין הנושק לבית המדרש של המכון כדי לסייע לו במיון ספרים ישנים שנמצאו בדירה.

עם כניסתי לדירה המאובקת, נטל ברק מערמת ספרים ספר שהבחין שמייוחד הוא, ושאלני היודע אני מה טיבו של ספר זה.

לכשפתחתי את הכריכה הישנה ונחשף בפניי עמוד השער, יצאה מפי קריאה - מה? הרי ספר זה שייך לארון הקודש שלנו! הרי זה ספר 'בית דוד' - ספר הדרשות המקורי של ר' דוד טביל בעל ארון הקודש שלנו! לא יכולתי לכבוש את התרגשותי מגודל ההפתעה. חשתי שבידי מציאה גדולה, ותמהתי על המצאותה במקום לא צפוי זה.

לאחר התבוננות מדוקדקת נוספת, הצטיירה התמונה הבאה:

ספר זה שהגיע לידינו הוא המהדורה הארץ ישראלית הראשונה של דרשות 'בית דוד' שהדפיס בשנת תרס"ד (1904) בירושלים חתנו של הנחלת דוד' ר' שאול חיים, לאחר שעלה לארץ והקים את ישיבת מאה שערים.

חותמת המוטבעת בשער הספר מעידה על מקורו- מבית הכנסת 'השחר' של ר' דוד יצחק אלטשולר- נכדו של הנחלת דוד', שממנו הובא ארון הקודש למכון מאיר.

מדבקה הצמודה לשער הספר מספרת שהוא ניתן כמתנת בר מצווה לנער שמעון ברזילי ע"י ועד בית הכנסת בשנת תש"ז (1946).

למרבה הפלא נשמר הספר במשך 75 שנה ע"י משפחת ברזילי, גם לאחר שעברה להתגורר לפני שנים לבניין הסמוך למכון מאיר, וכך גם הגיע באורח פלא לידינו של ברק תלמידנו, שידע להבחין בייחודו. הלא דבר הוא!!

אכן כך נמשכת השרשרת - מעין אות הוא מגבוה הבא לתת גושפנקא למסלול המקשר בין מקום חנייתו הקודמת של ארון הקודש לבין בית המדרש במכון מאיר.

וכמו ארון הקודש של ר' דוד טביל, עשה גם ספר תורתיו ודרשותיו את דרכו 'מהתם להכא' עד לפתחו של בית מדרשנו, כמצביע על מקום משכנו החדש שנועד לו - לארון הקודש של הנחלת דוד ממינסק צ"ל.

דו"ח רסטורציה

דו"ח מסכם של מלאכת השיקום נכתב ע"י הגב' אליצ'ה דיאס

הדו"ח שלהלן נכתב ע"י הגב' אליצ'ה דיאס לאחר שהשלימה את תהליך השיקום של ארון הקודש, בבית המלאכה שניהלה במוזיאון יהדות איטליה בירושלים.

בדו"ח היא מתארת את מצבו של הארון בעת קבלתו, את תהליך השיקום ואת תיאורו לאחר השיקום.

הגב' אליצ'ה ביקשה לציין, שהיה זה השיקום הראשון שעשתה לאחר עלייתה לארץ מאיטליה, שם התמחתה באמנות מלאכת השיקום של רהיטי עץ עתיקים במכון הייחודי שבעיר פיאצ'נצה.

את שיקומו של ארון הקודש הזה ראתה אליצ'ה כזכות מיוחדת שנפלה בחלקה, וכסימן ברכה להמשך עבודתה בתחום של שיקום ארונות קודש.

תבורך אליצ'ה היקרה ברכת שמים, על חלקה המכריע בקבלת ההחלטה על השיקום ועל עבודתה המופלאה.

תָּנּוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ וְיִהְיֶה לְלוּוֶהָ בְּשָׁעָרִים מַעֲשֵׂיהָ

דו"ח הרסטורציה ארון הקודש, מינסק - בלארוס, המאה ה-19

תאור כולל של הארון על חלקיו:

עץ אורן מגולף ומוזהב
הארון בנוי משני חלקים בסיסיים הבנויים מחמש צלעות כל אחד-חזית ושתי צלעות צדדיות. חלקו העליון של הארון וחלקו התחתון נסגרים בזוג דלתות. לצד דלתות הארון התחתונות עיטור עץ מגולף ומוזהב. משני צידי הדלתות העליונות זוג עמודים נושאי כותרת מעוטרת התחומים צלעות צידיות של הארון עמודים אלו ניצבים על בסיסים מלבניים מאורכים הקבועים לצד הדלתות התחתונות. משני צידי הצלעות זוג נוסף של עמודים התחומים צלעות נוספות של הארון. צלעות נוספות אלו אינן מקוריות ונוספו כדי להגדיל את נפח הארון. חלקו העליון של הארון מחופה באפיריון. לכל רוחבו של קצה הארון העליון כרכוב מעוטר גילופי עץ מוזהבים. מעל לכותרות העמודים עיטור צמחי. מעל לצלעות הצדדיות מגן דוד בתוך זר עלותי, מעל לאפיריון עיטור צמחי המורכב מעלה המרכזי גדול ומשני זוג עלים. מעל לכרכוב במרכז הארון עיטור לוחות הברית אשר משני צדדיהן גילוף של ענפים ועלים. גם לוחות הברית ועיטוריהם אינם מקוריים ונוספו לאחר השיקום.

דו"ח מצב לפני השיקום

ארון הקודש מצוי במצב סטרוקטורלי סביר. הארון, עמודיו וכותרותיהם צבועים בצבע לא מקורי מאוחר. חסרים עיטורים מגולפים מקוריים רבים. נזקים אסטטיים נגרמו ע"י שימוש במסמרים לא תואמים. לא ניתן לשמר את הזהבה המקורית. קיימים שברים וסדקים שנגרמו ע"י תנאי הובלה לא נאותים וע"י טיפול לא נכון בארון. מנעולים חדשים הוכנסו במקום המנעולים המקוריים.

תהליך השיקום

- טיפול נגד תולעי עץ
- בדיקה סטרוקטורלית
- הורדת שכבת צבע לא מקורית באמצעות אלכוהל
- השלמת חלקים חסרים חיוניים ותיקוני עץ מסוג העץ ממנו נבנה הארון. הדבקת חלקים נעשתה בדבק עצמות שור.
- סתימת סדקים וחורים קטנים באמצעות MODOSTUC
- הכנת שטח להזהבה ולצביעה בגיר
- הזהבה וצביעה
- מריחת ווארניש שלק על פני שטחי הארון
- מריחת שעוות דבורים

ירושלים, תשפ"ג